

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ДИЗАЙН ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Запоріжжя, 2024 рік

Рецензенти:

САВЕЛЬЧУК Ірина – професор кафедри соціальних технологій та реабілітації Державного університету «Київський авіаційний інститут», доктор педагогічних наук, професор

ЗАХАРОВА Наталя – доцент кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти Бердянського державного педагогічного університету, кандидат педагогічних наук, доцент

Рекомендовано до друку
вченою радою Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 4 від 07.11.2024 року)

Лопатіна Г. Дизайн інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти / Ганна Лопатіна, Наталя Цибуляк, Ганна Мицик, , Анастасія Попова, Марина Нестеренко / за заг. ред. проф. Ольги Гуренко. – Запоріжжя: БДПУ, 2024, 15 с.

©БДПУ, 2024 рік

©Лопатіна

ЗМІСТ

1. ПЕРЕДНЄ СЛОВО	4
2. ВРАЗЛИВІ КАТЕГОРІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	5
3. ПОТРЕБИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	6
4. ВИМІРИ РОЗБУДОВИ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	8
5. СУПРОВІД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	9
6. ДИЗАЙН ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	10
7. РЕКОМЕНДОВАНІ РЕСУРСИ	12

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Інклюзивне освітнє середовище закладу вищої освіти передбачає створення умов, способів і засобів для спільного навчання, виховання та розвитку з урахуванням індивідуальних потреб та можливостей. Це середовище, яке забезпечує рівний доступ до освіти для всіх, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби. Інклюзія сприяє розвитку толерантності, взаєморозуміння та поваги до різноманітності серед учасників освітнього процесу, менеджменту, допоміжного персоналу¹²³.

Сучасні дослідження вказують на важливість інклюзивного підходу в вищій освіті⁴⁵. Вчені та університети визнають, що інклюзивне освітнє середовище сприяє не тільки академічному успіху здобувачів вищої освіти, але й їхньому соціальному та емоційному розвитку⁶. Вони також підкреслюють, що інклюзивні практики сприяють створенню більш справедливого суспільства⁷⁸.

Цілі сталого розвитку (ЦСР), проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 р. № 70/1, особливо ЦСР №4⁹, спрямована на забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх. Інклюзивна освіта є

¹ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 2.07.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 13.06.2024).

² Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 28.05.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 13.06.2024).

³ Rome Ministerial Communiqué: Ministerial conference of the EHEA from 5 november 2020. URL: https://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf (дата звернення: 16.06.2024).

⁴ Lopatina, H.O. & Hurenko, O.I. & Mytsyk, H.M. (2024). Inclusive higher education and its role in achieving sustainable development goals. *Innovate Pedagogy*. 1. 195-200. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.1.38>.

⁵ Lopatina, H., Tsybuliak, N., Popova, A., Hurenko, O., & Suchikova, Y. (2024). Inclusive education in higher education institution: Are Ukrainian faculty members' ready for it? *Research in Education*, 118 (1), pp. 49-72. <https://doi.org/10.1177/00345237231207721>

⁶ Popova A. S., Lopatina H. O., Tsybuliak N. Yu. (2024). Paths to inclusion: adapting Ukrainian educational legislation to modern challenges / Ukrainian universities amidst new realities: the conservation of scientific and human resources: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 408 p. P. 320-349. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-434-4-16>

⁷ Hurenko, O., Bohdanov, I., Tsybuliak, N., Lopatina, H., Suchikova, Y., Popova, A. Development of an Inclusive Educational Environment in Higher Education Institutions: A Project Approach Using IDEF0. The 12th IEEE International Conference on Intelligent Data Acquisition and Advanced Computing Systems: Technology and Applications (7-9 September, 2023), Dortmund, Germany-Lviv, Ukraine. 2023. P. 1-5. URL: <https://doi.org/10.1109/CSIT61576.2023.10324022>.

⁸ Hurenko, O., Tsybuliak, N., Mytsyk, H., Popova, A., Lyndina, Y., Lopatina, H., & Suchikova, Y. (2024). Organizational adaptation for inclusive education in universities amidst war [Special issue]. *Journal of Governance & Regulation*, 13(2), 339–353. <https://doi.org/10.22495/jgrv13i2siart10>

⁹ United Nations (UN) (2015), «Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development». URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

ключовим компонентом для досягнення цієї мети, адже вона забезпечує рівний доступ до освітніх послуг для всіх категорій населення¹⁰.

Ми розуміємо *дизайн інклюзивного освітнього середовища* закладу вищої освіти як процес спільного проєктування усіма учасниками освітнього процесу умов, визначення способів і засобів для формування інклюзивної культури, інклюзивної політики та інклюзивних практик задля спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів вищої освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей.

Наш підхід базується на принципах людиноцентризму. Визначені нами структурні компоненти інклюзивного середовища сприяють досягненню стратегічних цілей Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року¹¹¹²¹³.

ВРАЗЛИВІ КАТЕГОРІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Закон України «Про освіту» визначає *інклюзивне освітнє середовище* як сукупність умов, способів і засобів для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей, *особу з особливими освітніми потребами* – як таку, що потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту¹⁴.

Закон України «Про вищу освіту» уточнює, що *особа з особливими освітніми потребами* – це особа з інвалідністю, яка потребує додаткової підтримки для забезпечення здобуття вищої освіти¹⁵. Відповідно до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти, *здобувачі освіти*

¹⁰ Попова Анастасія. Законодавчі та нормативно-правові акти з організації інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти: аналітичний звіт / Анастасія Попова, Наталя Цибуляк, Ганна Лопатіна, Ганна Мицик, Євгенія Линдіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – Такібук, 2024. 176 с.

¹¹ Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 р. № 527-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/666/708/6b4/6667086b45e39610646063.pdf> (дата звернення: 16.06.2024).

¹² Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text> (дата звернення: 13.06.2024).

¹³ Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text> (дата звернення: 14.06.2024).

¹⁴ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 2.07.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 13.06.2024).

¹⁵ Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 28.05.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 13.06.2024).

з особливими освітніми потребами – це особи з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в закладах вищої освіти¹⁶.

Проте визначення вразливих категорій учасників освітнього процесу закладу вищої освіти включає не лише осіб з інвалідністю¹⁷, але й різні категорії вразливих, незахищених та недостатньо представлених груп у системі вищої освіти. *До таких вразливих категорій належать:*

- Особи з інвалідністю;
- Особи з порушеннями психофізичного розвитку;
- Особи, що представляють етнічні меншини;
- Особи з низьким соціально-економічним статусом;
- Особи з невідповідним статевим розвитком (трансгендер, небінарні та інші);
- Особи, які мали досвід участі у військових конфліктах або стали жертвами насильства;
- Особи, які пережили травматичні події або катастрофи;
- Мігранти та біженці;
- Особи з різних географічних регіонів (наприклад, сільська молодь);
- Особи, які належать до сексуальних меншин (LGBTQ+);
- Особи похилого віку, які прагнуть продовжити освіту;
- Особи, які відновлюють свою освіту після тривалої перерви/перекваліфікуються або без попередньої освіти;
- Особи з-поміж незахищених груп (незначна або відсутня підтримка з боку сім'ї, сироти, часта зміна закладів освіти, психічне здоров'я, вагітність, нестача часу на навчання через необхідність заробляти на життя, працюючи або доглядаючи за кимось).

Відповідно, категорія особливих освітніх потреб спрямована на забезпечення особливої уваги до представників вразливих груп населення, з метою створення сприятливих умов для їх навчання, виховання та розвитку.

ПОТРЕБИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Визначення універсальних потреб учасників освітнього процесу закладу вищої освіти базується на результатах проведеного нами дослідження¹⁸, а

¹⁶ Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 635 : станом на 28.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-п#Text> (дата звернення: 14.06.2024).

¹⁷ Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі / Укладачі: Прохоренко Л.І., Ярмола Н.А., Набоченко О.О., Данілавичюте Е.А., Ільяна В.М., Костенко Т.М., Чеботарьова О.В., Литовченко С.В., Бабяк О.О., Недозим І.В., Омельченко І.М., Блеч Г.О., Трикоз С.В., Гладченко І.В., Трофименко Л.І., Рібцун Ю.В., Мартинюк З.С., Довгопола К.С., Жук В.В., Грибань Г. В., Курінна В.Р. 2021. 200 с.

¹⁸ Цибуляк Наталя. Готовність українських закладів вищої освіти до розбудови інклюзивного освітнього середовища: аналітичний звіт / Наталя Цибуляк, Ганна Лопатіна, Анастасія Попова, Ганна Мицик, Євгенія Ліндіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – Такібук, 2024. 77 с.

також на аналізі сучасних освітніх стандартів, принципів, та кращих практиках інклюзивного навчання¹⁹2021.

Основні потреби

1. Підтримка:

➤ Потреба в постійній підтримці як з боку менеджменту закладу вищої освіти, так і з боку колег є критичною для забезпечення ефективного освітнього процесу. Це включає психологічну підтримку, наставництво та ресурсну підтримку. Підтримка покращує академічну успішність здобувачів вищої освіти та знижує стрес серед учасників освітнього процесу закладу вищої освіти, підвищує результативність роботи, мотивує.

2. Рівність:

➤ Рівний доступ до освітніх ресурсів і можливостей для всіх учасників освітнього процесу є фундаментальною потребою, яка сприяє справедливому і ефективному освітньому середовищу. Рівність у доступі до освіти забезпечує можливість реалізації потенціалу кожного, незалежно від його соціального чи економічного статусу.

3. Доступність:

➤ Фізична, інформаційна та організаційна доступність освітніх послуг. Це включає доступ до будівель, навчальних матеріалів та технологій, а також адаптацію навчальних програм під індивідуальні потреби. Доступність забезпечує участь усіх учасників у освітньому процесі на рівних умовах.

4. Залученість до спільноти:

➤ Залученість до спільноти сприяє розвитку відчуття приналежності, що є важливим для мотивації та психологічного благополуччя. Включення до спільноти також сприяє обміну знаннями і досвідом, що позитивно впливає на освітній процес.

5. Повага до різноманітності:

➤ Визнання і повага до культурного, соціального та індивідуального різноманіття сприяє створенню гармонійного та толерантного освітнього середовища. Це включає антидискримінаційні практики та інші заходи, спрямовані на забезпечення рівних можливостей для всіх.

6. Індивідуальний підхід та адаптація:

¹⁹ Student Needs Framework. Advance HE. 6 p. URL: https://s3.eu-west-2.amazonaws.com/assets.creode.advancehe-document-manager/documents/advance-he/AHE%20Framework%20of%20Student%20Needs_1695312109.pdf (дата звернення: 16.06.2024).

²⁰ Лопатіна Ганна. Кращі практики організації інклюзивного освітнього середовища в українських та закордонних закладах вищої освіти: аналітичний звіт / Ганна Лопатіна, Анастасія Попова, Наталя Цибуляк, Ганна Мицик, Євгенія Линдіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – Такібук, 2024. 37 с.

²¹ База даних наукових доробків вітчизняних та закордонних дослідників щодо організації інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти. 2024. URL: <https://cutt.ly/ZepeR44R> (дата звернення: 16.06.2024).

- Індивідуальний підхід та адаптація під індивідуальні потреби забезпечують ефективність освітнього процесу. Це особливо важливо для учасників освітнього процесу з особливими освітніми потребами, які потребують спеціальних умов для успішного навчання або якісної роботи.

7. Академічна свобода та гнучкість:

- Академічна свобода та гнучкість в організації освітнього процесу дозволяють всім учасникам освітнього процесу закладів вищої освіти реалізовувати творчий підхід до навчання та досліджень. Це сприяє розвитку інновацій та підвищенню якості освіти.

Визначені нами потреби базуються на результатах попередньо проведеного дослідження, яке включало аналіз літератури, опитування академічного персоналу, менеджменту та допоміжного персоналу закладів вищої освіти України. Вони відображають сучасні тенденції в освіті та відповідають принципам інклюзивного навчання, що спрямовані на забезпечення справедливих умов для всіх учасників освітнього процесу.

ВИМІРИ РОЗБУДОВИ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ми визначили виміри розбудови інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти на основі роботи «Індекс інклюзії» Тоні Бута та Мела Ейнскоу²²:

1-ий вимір - Інклюзивна культура²³ – включає наступні компоненти:

- *Спільнота для співпраці*
- *Інклюзивні цінності*

Цей вимір зосереджується на створенні університетської спільноти, що цінує та підтримує різноманітність серед своїх членів. Він підтримує спільні цінності, які передаються всім учасникам освітнього процесу.

2-ий вимір – Інклюзивна політика – включає наступні компоненти:

- *Відкритість університету для кожного*
- *Підтримка різноманітності*

Цей вимір гарантує, що інклюзія пронизує всі освітні програми та навчальні плани, університетські положення. Інституційна політика сприяє справедливості та рівності всіх без винятку.

3-ий вимір – Інклюзивні практики²⁴ – включає наступні компоненти:

- *Адаптація освітніх програм*

²² Booth, T. & Ainscow, M. (2002). Index for Inclusion: developing learning and participation in schools. URL: <https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20English.pdf>

²³ Wray, M. (2013). Developing an inclusive culture in higher education: final report. York: Higher Education Academy. 22 p.

²⁴ Craig, N. & Zinkiewicz, L. (2010). Inclusive Practice within Psychology Higher Education published. The Higher Education Academy Psychology Network, University of York. 71 p.

- Залучення до навчання
- Ресурси

Цей вимір розвиває практики, які відображають інклюзивну культуру та політику закладу вищої освіти. Освітній процес побудований з урахуванням різноманітності його учасників, методи викладання та навчання враховують індивідуальні потреби учасників освітнього процесу, сприяючи їх повній участі та активній взаємодії.

Ці три виміри формують основу для побудови інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти, що сприяє створенню підтримуючого та стимулюючого освітнього простору для всіх учасників освітнього процесу. Проте для повної реалізації цих вимірів, важливо керуватися основоположними принципами, які мають забезпечити реальну інклюзію, рівність і врахування багатоманітності серед всіх учасників освітнього процесу. Ці принципи, відомі як DIE (Diversity, Inclusion, Equity)²⁵²⁶²⁷, не тільки підкреслюють необхідність поваги до різноманітності, але й сприяють створенню безбар'єрного освітнього простору, де кожен відчуває себе частиною спільноти:

1. *Багатоманітність.* У вищій освіті це визнання будь-яких особливостей та характеристик, за якими відрізняються учасники освітнього процесу (здобувачі вищої освіти, академічний та допоміжний персонал): раса, стать, гендер, вік, сексуальна орієнтація, інвалідність, соціально-економічний статус, релігійні переконання та інші.

2. *Інклюзія.* Інклюзія передбачає створення освітнього середовища, де кожен учасник освітнього процесу відчуває себе частиною спільноти завдяки активному залученню у різні види діяльності ЗВО. Таке залучення не можливе без визнання цінності та унікальності кожного, що можливо реалізувати завдяки активному впровадженню політик та ініціатив, що забезпечують рівний доступ до можливостей освітнього середовища ЗВО.

3. *Рівність.* Цей принцип означає створення умов, у яких кожен отримує необхідну підтримку залежно від своїх індивідуальних особливостей та характеристик. Це може бути спеціальна підтримка для вразливих категорій учасників освітнього процесу, розвиток кар'єрних можливостей або забезпечення рівного доступу до наявних послуг у ЗВО. Рівність в освітньому просторі ЗВО стосується не лише здобувачів вищої освіти, але й академічного та допоміжного персоналу. Відповідно інклюзивний освітній простір має бути безбар'єрним для створення можливостей кожному

²⁵Ramdeo, J., Evergeti, V., Foreman, C., Lane, H., Leadley-Meade, Z. (2024). *"It's Everybody's Responsibility" - Equality, diversity, and inclusion in higher education.* Inspire: Learning for Teaching in Higher Education. Nova Science Publishers, Inc. pp. 105-119. ISBN 979-889113760-8, 979-889113681-6

²⁶Siri, A., Leone, C., & Bencivenga, R. (2022). Equality, Diversity, and Inclusion Strategies Adopted in a European University Alliance to Facilitate the Higher Education-to-Work Transition. *Societies*, 12(5), 140. URL: <https://doi.org/10.3390/soc12050140>

²⁷Wolbring, G., & Nguyen, A. (2023). Equity/Equality, Diversity and Inclusion, and Other EDI Phrases and EDI Policy Frameworks: A Scoping Review. *Trends in Higher Education*, 2(1), 168-237. URL: <https://doi.org/10.3390/higheredu2010011>

учаснику освітнього процесу в досягненні власного успіху незалежно від приналежності до вразливої категорії.

СУПРОВІД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Відповідно Постанови Кабінету Міністрів України № 636 від 10.07.2019 р. «Порядок організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти»²⁸, спеціальний навчально-реабілітаційний супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами у закладах вищої освіти передбачає наступні види супроводу:

Навчально-організаційний супровід:

- Допомога учасникам освітнього процесу в організації освітнього процесу²⁹.
- Написання та моніторинг виконання індивідуального навчального плану здобувача освіти з особливими освітніми потребами.
- Організація індивідуальних консультацій тощо.

Психолого-педагогічний супровід:

- Системна діяльність, яка включає надання психологічної та педагогічної допомоги здобувачам освіти з особливими освітніми потребами під час освітнього процесу.

Соціально-реабілітаційний супровід:

- Заходи щодо створення умов для соціальної та соціально-побутової підтримки здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.
- Надання інформації та допомоги у влаштуванні в гуртожиток, отриманні технічних засобів реабілітації.
- Організація волонтерської допомоги для підтримки таких здобувачів освіти.

З метою створення належних умов для забезпечення навчально-реабілітаційного супроводу, згідно цієї Постанови, заклади вищої освіти можуть обладнувати:

- Ресурсні кімнати
- Приміщення для надання консультацій психологом, відпочинку, особистої гігієни, медичного обслуговування
- Зали для занять з лікувальної фізичної культури.

Проте, системність процесу розбудови інклюзивного освітнього середовища має виходити з позиції людиноцентризму. Всі учасники

²⁸ Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 635 : станом на 28.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-п#Text> (дата звернення: 14.06.2024).

²⁹ Гуренко О. І., Мицик Г.М., Попова А. С., Лопатіна Г. О. Використання цифрових технологій для реалізації інклюзивної вищої освіти: перспективи та обмеження. Інклюзія і суспільство : науковий журнал / редкол.: М. М. Тріпак (гол. ред.), Петруха Н. М. (заст. гол. ред.), Топорівська Я. В. (заст. гол. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут», Вип. 2. 2023. 96 с. С. 28 – 36. <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-2-4>

освітнього процесу повинні діяти спільно, щоб плекати інклюзивну культуру, політики та практики для досягнення справжньої інклюзії, рівності та різноманітності в закладі вищої освіти. Відповідно до цієї позиції, означені види супроводу повинні бути надані не тільки здобувачам вищої освіти, а й менеджменту, академічному та допоміжному персоналу закладу вищої освіти.

ДИЗАЙН ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Всі описані вище компоненти складають структуру дизайну інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти. Його модель представлена на рисунку 1, в центрі якого – коло потреб всіх учасників освітнього процесу закладу вищої освіти. У внутрішньому колі – виміри розбудови інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти (інклюзивна культура, інклюзивні політика, інклюзивні практики). У зовнішньому колі – навчально-організаційний, психолого-педагогічний, соціально-реабілітаційний супровід учасників освітнього процесу закладу вищої освіти. Ці кола рухаються в різні сторони, надаючи закладу вищої освіти можливість розбудовувати інклюзивність з урахуванням наявних потреб учасників освітнього процесу, їх особливостей та можливостей.

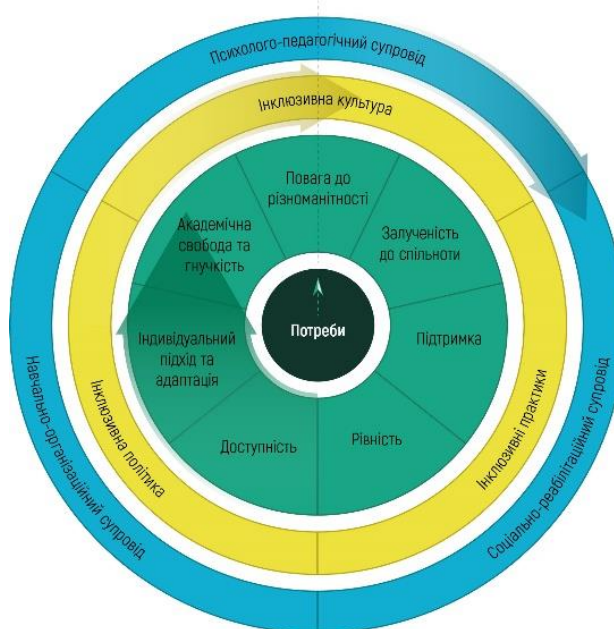

Рис. 1. Модель дизайну інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти

Вважаємо, що окреслений нами структурний підхід до побудови *дизайну інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти*

дозволить досягти стратегічних цілей, представлених у Національній стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року³⁰, а саме:

- отримання кожною особою гарантованих державою освітніх послуг, спрямованих на розкриття її потенціалу, максимальний розвиток і соціалізацію, з урахуванням її індивідуальних можливостей та потреб;
- отримання кожною особою якісних освітніх послуг відповідно до індивідуальних потреб у комфортному, безпечному, безбар'єрному, дружньому до кожного учасника освітнього процесу інклюзивному освітньому середовищі;
- прийняття українським суспільством багатоманітності людини та врахування потреб усіх учасників освітнього процесу.

Таким чином, окреслений підхід сприятиме досягненню стратегічної мети Національної стратегії – забезпеченню доступу до якісної освіти кожній особі з урахуванням індивідуальних потреб та можливостей, із створенням умов для розвитку її потенціалу.

Автори

³⁰ Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 р. № 527-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/666/708/6b4/6667086b45e39610646063.pdf> (дата звернення: 16.06.2024).

РЕКОМЕНДОВАНІ РЕСУРСИ

1. [База даних наукових доробків вітчизняних та закордонних дослідників щодо організації інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти. 2024. URL: https://cutt.ly/ZepeR44R](https://cutt.ly/ZepeR44R) (дата звернення: 16.06.2024).
2. Гуренко О. І., Мицик Г.М., Попова А. С., Лопатіна Г. О. Використання цифрових технологій для реалізації інклюзивної вищої освіти: перспективи та обмеження. Інклюзія і суспільство : науковий журнал / редкол.: М. М. Тріпак (гол. ред.), Петруха Н. М. (заст. гол. ред.), Топорівська Я. В. (заст. гол. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут», Вип. 2. 2023. 96 с. С. 28 – 36. <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-2-4>
3. Лопатіна Ганна. Кращі практики організації інклюзивного освітнього середовища в українських та закордонних закладах вищої освіти: аналітичний звіт / Ганна Лопатіна, Анастасія Попова, Наталя Цибуляк, Ганна Мицик, Євгенія Линдіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – Такібук, 2024. 37 с.
4. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі / Укладачі: Прохоренко Л.І., Ярмола Н.А., Набоченко О.О., Данілавічюте Е.А., Ільяна В.М., Костенко Т.М., Чеботарьова О.В., Литовченко С.В., Бабяк О.О., Недозим І.В., Омельченко І.М., Блеч Г.О., Трикоз С.В., Гладченко І.В., Трофименко Л.І., Рібцун Ю.В., Мартинюк З.С., Довгопола К.С., Жук В.В., Грибань Г. В., Курінна В.Р. 2021. 200 с.
5. Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладах освіти в 2019/2020 н.р.: додаток до листа МОНУ від 05.08.2019 № 1/9 – 498. URL: <https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/recommendations-2019-2020.r.pdf> (дата звернення: 13.06.2024).
6. Попова Анастасія. Законодавчі та нормативно-правові акти з організації інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти: аналітичний звіт / Анастасія Попова, Наталя Цибуляк, Ганна Лопатіна, Ганна Мицик, Євгенія Линдіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – Такібук, 2024. 176 с.
7. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 635 : станом на 28.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-п#Text> (дата звернення: 14.06.2024).

8. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 28.05.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 13.06.2024).
9. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 2.07.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 13.06.2024).
10. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text> (дата звернення: 14.06.2024).
11. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 р. № 527-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/666/708/6b4/6667086b45e39610646063.pdf> (дата звернення: 16.06.2024).
12. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text> (дата звернення: 13.06.2024).
13. Цибуляк Наталя. Готовність українських закладів вищої освіти до розбудови інклюзивного освітнього середовища: аналітичний звіт / Наталя Цибуляк, Ганна Лопатіна, Анастасія Попова, Ганна Мицик, Євгенія Линдіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – Такібук, 2024. 77 с.
14. Booth, T. & Ainscow, M. (2002). Index for Inclusion: developing learning and participation in schools. URL: <https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20English.pdf>
15. Craig, N. & Zinkiewicz, L. (2010). Inclusive Practice within Psychology Higher Education published. The Higher Education Academy Psychology Network, University of York. 71 p.
16. Hurenko, O., Bohdanov, I., Tsybuliak, N., Lopatina, H., Suchikova, Y., Popova, A. Development of an Inclusive Educational Environment in Higher Education Institutions: A Project Approach Using IDEF0. The 12th IEEE International Conference on Intelligent Data Acquisition and Advanced Computing Systems: Technology and Applications (7-9 September, 2023), Dortmund, Germany-Lviv, Ukraine. 2023. P. 1-5. URL: <https://doi.org/10.1109/CSIT61576.2023.10324022>.
17. Hurenko, O., Tsybuliak, N., Mytsyk, H., Popova, A., Lyndina, Y., Lopatina, H., & Suchikova, Y. (2024). Organizational adaptation for inclusive education in universities amidst war [Special issue]. Journal of Governance & Regulation, 13(2), 339-353. <https://doi.org/10.22495/jgrv13i2siart10>

18. Lopatina, H.O. & Hurenko, O.I. & Mytsyk, H.M. (2024). Inclusive higher education and its role in achieving sustainable development goals. *Innovate Pedagogy*. 1. 195-200. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.1.38>.
19. Lopatina, H., Tsybuliak, N., Popova, A., Hurenko, O., & Suchikova, Y. (2024). Inclusive education in higher education institution: Are Ukrainian faculty members' ready for it? *Research in Education*, 118 (1), pp. 49-72. <https://doi.org/10.1177/00345237231207721>
20. Ramdeo, J., Evergeti, V., Foreman, C., Lane, H., Leadley-Meade, Z. (2024). "It's Everybody's Responsibility" - Equality, diversity, and inclusion in higher education. *Inspire: Learning for Teaching in Higher Education*. Nova Science Publishers, Inc. pp. 105-119. ISBN 979-889113760-8, 979-889113681-6
21. Rome Ministerial Communiqué: Ministerial conference of the EHEA from 5 november 2020. URL: https://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf (дата звернення: 16.06.2024).
22. Siri, A., Leone, C., & Bencivenga, R. (2022). Equality, Diversity, and Inclusion Strategies Adopted in a European University Alliance to Facilitate the Higher Education-to-Work Transition. *Societies*, 12(5), 140. URL: <https://doi.org/10.3390/soc12050140>
23. Student Needs Framework. Advance HE. 6 p. URL: https://s3.eu-west-2.amazonaws.com/assets.creode.advancehe-document-manager/documents/advance-he/AHE%20Framework%20of%20Student%20Needs_1695312109.pdf (дата звернення: 16.06.2024).
24. Popova A. S., Lopatina H. O., Tsybuliak N. Yu. (2024). Paths to inclusion: adapting Ukrainian educational legislation to modern challenges / Ukrainian universities amidst new realities: the conservation of scientific and human resources: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 408 p. P. 320-349. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-434-4-16>
25. United Nations (UN) (2015), «Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development». URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
26. Wolbring, G., & Nguyen, A. (2023). Equity/Equality, Diversity and Inclusion, and Other EDI Phrases and EDI Policy Frameworks: A Scoping Review. *Trends in Higher Education*, 2(1), 168-237. URL: <https://doi.org/10.3390/higheredu2010011>
27. Wray, M. (2013). Developing an inclusive culture in higher education: final report. York: Higher Education Academy. 22 p.